

La inversió estrangera a Barcelona¹

Oriol Amat, catedràtic d'economia financera i comptabilitat de la Universitat Pompeu Fabra

Introducció

Barcelona és una de les zones urbanes més atractives del món per a la inversió estrangera. Ha estat des de molt antic terra d'arribada per a persones i empreses d'altres països interessades en comerciar i també en instal·lar-se per a desenvolupar activitats econòmiques. Avui dia, la presència a Barcelona de multinacionals d'altres països és molt important i és un dels principals motors de la seva economia. En aquest treball es descriuen, en primer lloc, els factors que impulsen la inversió estrangera. A continuació, s'analitza la situació actual de Barcelona i, finalment, s'apunten previsions sobre la seva evolució en els propers anys en cas que Catalunya esdevingui independent.

Factors que impulsen la inversió estrangera

Molts són els factors que contribueixen a incrementar la inversió estrangera. Quan una multinacional es planteja invertir en una determinada localització ho fa, essencialment, per a rendibilitzar les seves inversions i, normalment, això depèn de dos elements principals:

-Estar més a prop dels clients i augmentar els ingressos. Això implica tindre en compte la demanda dels seus productes que pot haver a la zona i que pot explicar l'interès en atendre millor als clients. En aquests sentit, podem recordar que moltes multinacionals tracten de ser locals, a tot el món. Això explica el fenomen de la *glocalització* (terme compost de les paraules *global* i *local*).

-Millorar l'eficiència i reduir costos. La possibilitat de reduir costos és un altra motivació clau a l'hora de decidir on localitzar una filial. A l'estar més a prop dels clients es poden reduir determinats costos, com el transport o els aranzels, per exemple. Però en d'altres casos, les raons de pes poden ser factors com estar a prop de les matèries primeres, l'existència de ma d'obra menys costosa, la disponibilitat de sol a un preu adequat, l'existència de centres de R+D o la reducció dels costos de transport. En molts sectors econòmics també es rellevant l'existència d'empreses auxiliars que garanteixin el subministrament de productes i serveis amb terminis, qualitat i costos adequats. Les infraestructures de transport també són clau. Això vol dir, l'existència de port, connexions ferroviàries, vols

¹ Publicat a *Llibre Blanc. Barcelona, capital d'un nou estat*. Ajuntament de Barcelona, 2014. pàg. 397-403.

internacionals directes, autovies, etc. I també infraestructures logístiques, de telecomunicacions, energètiques, per exemple.

A part dels aspectes indicats, n'hi ha d'altres que poden fer més o menys atractiva una determinada localització. Així, un factor que contribueix a atraure empreses estrangeres es **l'existència prèvia d'altres empreses** que procedeixen del mateix país. L'existència d'una comunitat important de persones d'un país determinat fomenta l'existència de serveis (col·legis del país d'origen, associacions de directius d'empreses del país, etc.) que poden atraure més empreses de la mateixa procedència.

També són decisius factors d'entorn com l'estabilitat política, la conjuntura i les perspectives econòmiques; i la legislació (fiscal, mercantil, laboral, mediambiental, etc.) que poden afavorir la seguretat jurídica i un **ambient *business friendly***. I, finalment, cada cop més poden influir aspectes relacionat amb la **qualitat de vida**, com la climatologia, les condicions de relacionades amb l'habitatge, la cultura o la gastronomia, per citar-ne alguns.

La internacionalització de Barcelona: Una història d'èxit

Catalunya, i l'àrea de Barcelona concretament, compten amb una economia molt internacionalitzada. Com a mostra podem recordar que, amb dades de 2013, l'àrea de Barcelona té 40.483 empreses exportadores, es a dir més del 30% del total d'Espanya. Aquestes empreses aconseguixen una quota del 20% de les exportacions espanyoles. En el total de Catalunya el pes és del 26% del total de les exportacions espanyoles. Entre les empreses catalanes amb més pes exterior podem esmentar companyies com Gas Natural, Puig, Grifols i Mango. Per altra banda, al voltant del 50% de les exportacions catalanes són realitzades per empreses de capital estranger (Seat, Nissan, etc.) que tenen a Barcelona centres de fabricació.

La internacionalització de l'economia catalana ha augmentat molt en els darrers anys. D'acord amb dades del CTEESC (2014) en els anys 1995-2000 les vendes de Catalunya a l'estranger equivalien a un 26% del total de les vendes de les empreses catalanes, mentre que en el període 2008-2013 aquestes s'han elevat fins al 36,1%. En canvi, les vendes a la resta d'Espanya s'han reduït en els mateixos períodes del 38,3% al 31,4%.

També podem recordar l'impacte en el sector turístic. Així, Barcelona rep anualment 7,6 milions de turistes. El Port de Barcelona és el més important del món, després del Carib, en tràfic de creuers, amb 2,6 passatgers de creuers l'any. És líder a Europa en trànsit de vehicles i contenidors de mercaderies d'alt valor afegit. La localització es determinant ja que les mercaderies procedents d'Àsia si arriben a Barcelona guanyen 3 dies de travessia si desembarquen en comparació amb els ports del nord d'Europa.

En relació al trànsit aeri, l'aeroport de Barcelona compta amb unes instal·lacions preparades per absorbir fins a 55 milions de passatgers anuals. L'aeroport rep més de 35 milions de passatgers i connecta amb 190 destinacions domèstiques i internacionals. En 2013 i 2014, l'aeroport de El Prat és el que més rutes està posant en marxa al món.

Però a part de la intensitat exportadora i el turisme, Barcelona és molt atractiva per als inversors estrangers, com es posa de manifest amb informes com el *Attractiveness Survey Europe* d'Ernst & Young (2013) que indica que Barcelona/Catalunya és la tercera regió europea en recepció de projectes d'inversió estrangera, només per darrera de Londres i París. Segons el *Global Cities Investment Monitor* de KPMG (2013), Barcelona és la desena àrea urbana de tot el món més atractiva per a la inversió estrangera. Segons el Financial Times (2014) Barcelona és la ciutat del Sud d'Europa amb més potencial de cara al futur de la inversió estrangera.

Aquest atractiu explica que Catalunya sigui la tercera regió europea, després de Londres i Irlanda, en volum d'inversió estrangera. Actualment, a Catalunya hi ha prop de 6.000 empreses amb capital estranger. Fins avui, moltes multinacionals industrials han preferit Catalunya quan han tingut que escollir localització a Espanya. En canvi, les multinacionals de l'àmbit financer han preferit Madrid. Però Barcelona, no només atrau a la indústria, sinó també sectors com els serveis i les noves tecnologies. Com a exemple, podem recordar que Barcelona ha estat escollida per seguir sent la seu del Mobile World Congress i així seguir essent la Mobile World Capital fins l'any 2018. És un fet important que està esdevenint un dinamitzador de molts projectes empresarials relacionats amb les noves tecnologies mòbils.

La bona imatge de Barcelona/Catalunya explica que en l'any 2013, s'hagin captat 79 projectes d'empreses internacionals que han suposat una inversió de 1.800 milions d'euros i la creació de 5.664 llocs de treball directes.

Totes aquestes evidències posen de manifest el poder de la Marca Barcelona que fa de la ciutat un important pol d'atracció per a les empreses d'altres països.

Fortaleses i febleses de Barcelona en matèria d'inversió estrangera

A part de la **Marca Barcelona** i d'altres elements que acabem d'exposar, l'èxit de Barcelona s'explica per tot un seguit de fortaleses. Un atractiu de Barcelona és que la ciutat té 1,6 milions d'habitants, que passen a ser **4,8 milions** si es considera tota la regió metropolitana. Més del 17% dels residents són de nacionalitat estrangera.

Tot i que Barcelona no té matèries primeres, sí ofereix **ma d'obra qualificada a costos competitius** comparat amb molts d'altres països europeus. Així, un altre atractiu rellevant de Barcelona és el capital humà, que està ben format en camps molt diversos. L'àrea de Barcelona compta amb 8 universitats públiques i privades així com escoles de negocis d'alt prestigi amb una bona

oferta en qualitat i quantitat en la majoria de disciplines. IESE i ESADE estan considerades entre els millors del món segons els més prestigiosos rànquings internacionals. Vàries de les seves universitats són les millors d'Espanya tant en recerca com en docència. Barcelona també atrau talent, així és una de les àrees d'Europa que rep més estudiants universitaris estrangers en el Programa ERASMUS. L'existència d'una concentració important de mà d'obra i d'empreses auxiliars qualificades explica que Barcelona sigui especialment atractiva per a sectors com agroalimentari, tèxtil, metal·lúrgia, indústria editorial, indústria química. La província de Barcelona tenia a principis de 2014, 434.914 empreses (segons el DIRCE de l'INE). Altres atractius són l'ubicació de Barcelona tocant a França (amb tren d'alta velocitat i autopista) i amb un port marítim per on entren a Europa moltes de les mercaderies que venen de Xina, com ja hem indicat. Per altra banda, més del 70% de les mercaderies que Espanya envia a Europa per carretera passen per Barcelona.

Un altre factor que contribueix a atraure empreses estrangeres es **l'existència d'altres empreses que procedeixen del mateix país**. Per exemple, a Catalunya hi tenen filials 192 empreses japoneses que són el 80% de les empreses japoneses que hi ha a Espanya. Són empreses amb forta presència en sectors com l'electrònic, maquinària, químic i les TIC. Això també passa amb molts d'altres països Itàlia, USA, França, Àustria i Suïssa.

També són decisius aspectes que incideixen en la **qualitat de vida**. En això (climatologia, cultura, gastronomia, disponibilitat d'habitatges, transport públic, etc.) Barcelona té avantatges molt clars en relació amb altres localitzacions competidores. El clima mediterrani amb més de 2.400 hores de sol a l'any i 4 kilòmetres de platges, són elements diferencials importants.

Però també hi han **febleses** importants entre les que podem destacar les següents. Per començar el **nivell d'atur**, que tot i ser bastant menor que el de la mitja espanyola, és encara molt important. Una altra feblesa, que és també una amenaça de cara al futur és la política de l'estat espanyol que discrimina positivament Madrid en molts aspectes que afecten al potencial per atraure inversió estrangera. Un exemple, serien les polítiques estatals que afavoreixen l'aeroport de Barajas discriminant altres destinacions com Barcelona. La Unió Europea fa pocs mesos va criticar l'existència de convenis d'Espanya amb d'altres països que posen traves als vols de determinats països amb Barcelona, ja que obliguen a les aerolínies d'aquests països a aterrar a Madrid.

Un altre aspecte negatiu té a veure amb **l'efecte capitalitat**. Al llarg dels darrers anys s'ha produït a Espanya, com en d'altres països, un moviment de seus cap a la capital. Exemples, en aquest sentit serien els trasllats de seus d'empreses com Merck, Abbott, Deutsche Bank o Cobega, per citar-ne alguns. Per tant, no ser capital d'estat té inconvenients quant les empreses escolleixen la seva localització intentant estar a prop dels centres de poder polític i econòmic.

També és una feblesa important **l'ambient no business friendly**. L'estat espanyol té avaluacions molt negatives en temes relacionats amb l'ambient per a fer negocis. Així, en la facilitat per a fer negocis ocupa el lloc 142 d'un total de 189 països de tot el món. Aquest problema té a veure amb l'excés de tràmits burocràtics per a crear o desenvolupar una empresa, obtindre llicències de construcció, termini de pagament de les Administracions Públiques, etc. En aquest sentit, ajuntaments com el de Barcelona han aconseguit millores importants en els terminis de pagament a proveïdors (pagant a menys de 30 dies) o en els terminis de tramitació de llicències, però la legislació estatal i autonòmica, així com la lentitud de la justícia i els canvis continus en el mac legal del país dificulten la potenciació d'un ambient més amigable per a l'activitat empresarial

Impactes del procés sobiranista en la inversió internacional

El procés independentista pot afectar el teixit empresarial de diferents maneres. A banda dels boicots comercials, es poden produir moviments empresarials en diverses direccions, ja que poden haver deslocalitzacions però l'efecte capitalitat pot atraure d'altres empreses. A la figura següent es pot visualitzar la llista de les principals empreses presents a Barcelona segmentades en funció de la localització de la seva seu central. El procés sobiranista i una eventual independència de Catalunya pot ser el motor de canvis significatius en la localització de les empreses.

Empreses amb seu central a Barcelona	Empreses amb seu central a la resta d'Espanya (fora de Catalunya)	Empreses amb seu central fora d'Espanya
La Caixa Banc Sabadell Gas Natural FCC,SA Mango Compañía Española de Laminación, SL Antonio Puig, SA Meroil,SA Mediaproducción, SL Abertis Autopistas España, SA Torraspapel, SA Petromiralles 3 SL Gescat Vivendes en Comercialització, SL Casa Tarradellas, SA ERCROS, SA Nexus Energía, SA La Farga ROD, SL Federación Farmacéutica, S.C.C.L. S.A. DAMM La Farga Lacambra, SA Condis Supermercats, SA	Endesa Caprabo (Eroski) COBEGA, SA CESPAS, SA (Ferrovial)	SEAT VOLKSWAGEN AUDI ESPAÑA SA Nissan LIDL Supermercados, SA Nestlé España, SA Cargill SLU Danone, SA BASF Novartis Schneider Elect45ric España, SA Media Planning Group, SA Tech Data España, SL Alpiq Energía España, SA Unilever España, SA Global Steel Wire, SA Hennes and Mauritz, SL Euromadi Ibérica, SA Sanofi Aventis, SA Ingram Micro, SL

Lipidos Santiga, SA Almirall, SA Comsa, SA Quimidroga, SA Grupo General Cable Sistemas, SL Grifols, SA		
---	--	--

Figura. Algunes de les principals empreses presents a Barcelona i província classificades en funció de la ubicació de la seu central

Deslocalització d'empreses

Tot i que hi ha hagut alguns casos puntuals d'empreses que han anunciat que marxarien si Catalunya esdevé independent (el Grup Planeta, per exemple) la majoria d'empreses que s'han manifestat han indicat que no tenen cap intenció de marxar passi el que passi. Aquest és el cas de moltes multinacionals (BASF, Dow, Panasonic...). Per altra banda, moltes de les empreses multinacionals que han invertit a Catalunya ho han fet amb instal·lacions productives que són més difícils de traslladar que una seu social. De tota manera, seria previsible que, aquelles empreses catalanes que tenen una part important del seu negoci a la resta de l'estat espanyol, s'escindeixin en dos empreses mantenint la seu a Catalunya de la unitat de negoci que gestioni l'activitat a Catalunya i, potser també la multinacional; i posant la seu a Madrid o en una altra ciutat de l'estat espanyol de la unitat que gestioni l'activitat a la resta d'Espanya. El mateix podrien fer filials d'empreses multinacionals. Per tant, la previsió es que es gestioni des d'una nova seu l'activitat que es fa amb la resta d'Espanya.

Atracció de noves empreses

En sentit contrari poden actuar moltes empreses de capital espanyol o internacional que actualment tenen la seu a Madrid o en d'altres llocs de l'estat espanyol però que tenen a Catalunya una part molt important dels seus clients. Per raons comercials, poden produir-se escissions de manera que s'instal·li a Catalunya una seu que gestioni l'activitat i la clientela catalana. Podria ser el cas d'empreses elèctriques, entitats de crèdit, assegurances, grans magatzems, etc. amb un volum important de clients a Catalunya. Moltes empreses espanyoles tenen al voltant del 20% dels seus clients a Catalunya.

Efecte capitalitat

També cal comptar que un estat independent pot atraure seus de multinacionals que en aquests moments tenen la seu espanyola fora de Catalunya però que podrien estar interessades a obrir una seu en aquest nou estat. Això s'ha produït en estats de nova creació com Eslovènia, Eslovàquia o Lituània, per exemple. La capital d'un estat pot atraure seus de multinacionals per diversos motius com els següents:

-Centre de poder: Les empreses poden estar interessades en estar a prop del centre de poder polític i econòmic.

-Estructures d'estat: La creació d'estructures d'estat genera ocupació i demanda de productes i serveis nous. Estem parlant d'Hisenda, ambaixades, etc. En el cas de Catalunya es calcula que l'increment d'ocupació que generaran les noves estructures d'estat estarien entre 51.000 i 71.000 persones (Col·legi d'Economistes de Catalunya, 2014). El cost d'aquestes estructures d'estat es molt inferior al dèficit fiscal que té Catalunya actualment i generaria un important impacte en l'economia (llocs de treball nous, capacitat de consum, etc.). Això també pot atreure empreses multinacionals per a atendre la demanda de productes i serveis addicionals.

-Infraestructures: La millora de les infraestructures de transport també pot ser molt beneficiosa. Temes com el Corredor Mediterrani, les connexions del Port de Barcelona o els vols internacionals de l'aeroport de El Prat ja fa anys que estarien solucionats si Barcelona tingués un estat que no tingués les prioritats lluny de Catalunya.

Una nou marc legal i una nova governança

Una de les principals febleses que hem assenyalat és l'ambient poc amigable pels negocis. Un dels reptes d'un nou estat seria posar en marxa un marc legislatiu, financer i judicial que no posi tantes traves i tants costos a la posada en marxa i al desenvolupament de les empreses. Catalunya podria guanyar molt en competitivitat per a captar inversió estrangera amb un marc que s'inspiri en les millors pràctiques internacionals. Exemples de països com Finlàndia poden ser inspiradors en aquest sentit. Quan Finlàndia es va independitzar de la Unió Soviètica l'any 1918 era un dels països més pobres d'Europa. Actualment, és un dels països més rics del món i ho ha aconseguit amb lleis de consens de temes cabals com l'educació i la investigació; i també amb polítiques que han apostat de manera consistent per la col·laboració publicoprivada

Conclusions

En matèria d'inversió estrangera i internacionalització, Barcelona compta amb fortaleeses molt importants (marca Barcelona, ubicació, qualitat de vida, presència de milers de multinacionals, interès turístic, etc.) però també amb febleses que condicionen negativament (atur, absència d'un estat que jugui a favor, marc legal poc amigable pels negocis, etc.). Si Catalunya esdevé independent i Barcelona es la capital d'aquest nou estat, es poden produir importants canvis en el teixit empresarial. Poden haver empreses que segreguin la part d'activitat que fan a la resta d'Espanya i traslladin la seu d'aquesta unitat de negoci a Madrid o en d'altres ciutats de l'estat espanyol. Però també poden haver empreses de capital espanyol o d'altres països que decideixen posar una seu a Catalunya per a atendre millor a la seva clientela catalana. Un altre pol d'atracció important és l'efecte capitalitat que pot fer

interessant tindre una seu a prop del nou poder polític i econòmic. Això ja ha passat en d'altres estats creats en els darrers anys.

El resultat final depèn molt de com actuïn a partir d'avui les empreses, ja que poden adoptar estratègies (obertura de filials en altres ciutats, potenciació de noves marques, etc.) per a protegir-se davant impactes negatius i beneficiar-se dels impactes positius. De tota manera, és fonamental aconseguir un nivell de diàleg que permeti organitzar d'una forma adequada el procés que dugui a una solució dels problemes existents, tant si Catalunya segueix a Espanya com si s'acaba independitzant.

Un factor que pot jugar negativament en el curt termini es l'elevat grau d'incertesa sobre com evolucionarà el procés sobiranista. En la mesura que aquest procés sigui llarg, com s'espera, poden haver més multinacionals que congelin les seves decisions d'inversió a Catalunya, i també a la resta d'Espanya, a l'espera de que tot estigui més clar. En la mesura que tot evolucioni de manera pacífica i negociada, aquest risc es pot minimitzar.

Bibliografia

COMISSIÓ D'ECONOMIA CATALANA, *Economia de Catalunya*. Preguntes i respostes sobre l'impacte econòmic de la independència, Col·legi d'Economistes de Catalunya, Barcelona, 2014.

CTESC, *Informe sobre les balances comercials de Catalunya amb la resta de l'Estat i l'estranger*, Consell de Treball Econòmic i Social de Catalunya, Barcelona, 2014.

ERNST & YOUNG, *Attractiveness Survey Europe*, Londres, 2013.

FINANCIAL TIMES, *European cities and regions of the future (2012-2013)*, FDI, Financial Times, 2014.

KPMG, *Global Cities Investment Monitor*, Paris, 2012.

WORLD BANK GROUP, *Doing Business 2014*, Washington, 2013.